

Mogens Sehested. Af Thyra Sehested.

Mogens Sehested, Søn af Claus Maltesen (Sehested) og Fru Anna Lykke, blev født den 13. September 1598 paa sin Fædrengaard Høiris paa Mors. Forældrene maatte reise til Øsel, Faderens fjerne Len, og den lille Mogens kom, kun tre Uger gammel, til sin Mormoder, Karen Gyldenstjerne, Niels Lykkes til Torp¹). Her blev han opdraget og undervist til sit tolvte Aar. Han sendtes da i Efteraaret 1610 efter Samraad med Forældrene til Kjøbenhavn med sin Farbroder, Rigsmarsken Steen Maltesen, som paa den Tid skulde reise dertil, og kom i Huset hos Knud Bjeske, Professor i Græsk ved Universitetet. Knud Bjeske var udgaet fra Rosenholm — hvor saa mange lovende unge Studerende optoges og uddannedes videre under Holger Rosenkrands' Ledelse, idet de samtidig assisterede ham ved Undervisningen af hans egne Børn og de mange andre Adelsbørn, han opdrog — og var en af Holger Rosenkrands' kæreste Disciple. Hos denne Mand blev han undervist, navnlig i Latin, under sin private Præceptor, Oluf Fock, til 1612, da Knud Bjeske døde kun 36 Aar gammel. Samme Aar i April døde hans Fader, og da hans Moder nu kom til Danmark, henvendte Holger Rosenkrands sig til hende om at faa hendes Søn Mogens i sit Hus. Fru Anna kunde vist ikke ønske noget Bedre for sin Søn, og han kom da til Rosenholm med sin nysnævnte Præceptor. Efterat han havde været her et Aarstid, reiste han med Oluf Fock til Wittenberg, som de dog paa Grund af en heftig Pest der i Byen snart maatte forlade, og de toge da til Rostock. Ved Nytaarstid 1614 kaldte hans Moder ham hjem, og han kom igjen til Holger Rosenkrands, hvor hans Uddannelse fortsattes. Han var velbegavet og modtagelig for Aanden og Tonen i dette enestaaende Hjem. Holger Rosenkrands havde ham meget kær. Da han i Mai 1615 reiste til Holsten, tog han ham med og antog da i Hamborg en Hovmester til ham, Torben Hasebard, som skulde følge ham udenlands i dette Aar.

Den 3. September gik Reisen for sig, først igjen til Wittenberg. Efterat have studeret her nogen Tid drog han til Giessen, hvor han i halvandet Aar studerede og drev ridderlige Øvelser. Ved Paasketid 1617 tog han til Strassburg. Ved Siden af sine andre Opgaver lagde han sig her efter det franske Sprog. Fra

denne By, hvor han blev i tre Aar, gjorde han en Reise gjennem Elsass, Schwaben og Schweiz til Genf og over Lyon tilbage til Strassburg. I Mai 1620 satte han efter sin Moders Ønske Kursen hjemefter, idet han tog Veien over Paris, Bryssel og Antwerpen, altid med opmærksomt Øie for alt Seværdigt, og var hjemme ved Juletid.

Det paafølgende Foraar opstod Strid mellem Kong Christian IV. og Grev Ernst af Schauenburg, som, efter at Keiseren havde gjort ham til Rigsfyrste, havde antaget Titel af Fyrste af Holsten. Mod denne Fremdragelse af Schauenburgernes omtvistede Krav paa dette Land gjorde Kongen Indsigelse og støttede Indsigelsen med Vaabenmagt. Mogens Sehested stillede sig her til Tjeneste med fire Heste. Efter fire Maaneders Forløb bilagdes dog Striden, uden at Blodsudgydelse havde fundet Sted, og han blev da aftakket.

Han reiste nu igjen ud, dennegang i Følge med sin Broder Malte. Reisen gik over Holland til Paris, Orléans og Blois og tilbage til Paris, hvor han blev i to Aar for at fortsætte sine »Exercitier«. Da i Sommeren 1624 hans Fætter, Christen Thomesen (Sehested), kom dertil paa sin Gesandtskabsreise, sluttede han og Broderen sig til ham og fulgte ham som Cavalerer til Spanien. Her blev Mogens Sehested c. tre Maaneder, indtil Christen Thomesen i Begyndelsen af Oktober vendte hjem; saa reiste han over Marseille til Italien. Han studerede her i Padua, hvor han immatrikuleredes 1625. Derefter reiste han ned gjennem Løndet, idet han besaa de vigtigste Byer, kom til Rom og Neapel og reiste over Baiern og Würtemberg hjem til Danmark.

Her var den tyske Krig i fuld Gang. Han meldte sig strax til Tjeneste hos Kongen med fire Heste, udnævntes til Hofjunker og sendtes nu flere Gange i Kongens Ærinde til Udlandet — til Holland, England og Tyskland. I Foraaret 1627 blev han Kammerjunker hos den yngste af de kongelige Prindsler, Hertug Ulrik, hvem han fik Befaling til at følge paa hans forestaaende Reise til Frankrig. Jørgen Schult skulde følge den sextenaarige Prinds som Hovmester. Ogsaa Ove Schade, som sex Aar gammel var bleven »Page« hos den da fireaarige Prinds og siden havde været med ham i Sorø, skulde ledsage ham²).

Den 23. April gik Reisen for sig fra Stade, hvor Kongen var. Da man kom til Middelburg i Holland, fik Prindsen Meddelelse om, at et af Generalstaterne til hans Raadighed stillet Orlogsskib laa rede ved Vlissingen; i den Anledning havde han Præsidenten i Middelburg til Gæst og gav ham et prægtigt Traktement. Man seilede nu, den 7. Mai, med det hollandske Skib til Calais, »og kom lykkelig og vel d. 8. til Middag der an«.

skriver Mogens Sehested i sin Reisedagbog, »til Land dog med nogen Incommoditet; i en Skøite, som førte os fra Orlogsskibet og til Byen, har vi bleven retskaffen overskyt af Søen«. I denne Journal noterer han om Byerne, om der er Universitet, om de ere befæstede og andet Bemærkelsesværdigt. Reisen gik strax videre til Paris; Herrerne red, Tjenerskabet og Bagagen fulgte paa en Kærre. Den 12. naaedes Seinestaden. Her gjordes kun et Par Dages Ophold; saa drog de videre til Angers, hvor de tog deres blivende Sted.

Der blev nu antaget dygtige Lærere til Prindsen i de Fag, hvori han skulde uddannes. Reisen synes at have været ledet med megen Alvor og Omtanke, som det passede for den udmærkede unge Prinds, med den aabne Sans for Livets virkelige Værdier. Ud paa Sommeren og Efteraaret foretoges ofte Udflugter til interessante Steder i Omegnen — til Slottet i Brissac, til Jesuitercollegiet i La Flèche, til Doue, hvor der var Ruiner fra Romertiden o. s. v. Men Mogens Sehested har ikke længe kunnet deltage i disse Toure; han blev den 15. September syg af en »quartan Feber«, som skulde plage ham i lang Tid. Da han havde stridt med den i tre Maaneder, og den ikke vilde fortrække, tog han med Hovmesterens Tilladelse til Saumur at lade sig kurere, »efterdi der var to fornemme og experte Medicis«. Her blev han fire Uger, »endog han beholdt sin Feber som tilforn«, og kom den 15. Januar 1628 igjen til Angers. Den 12. Februar brød man op derfra og drog til Paris. Prindsen opholdt sig her en halv Snes Dage og reiste saa hjem til Danmark med sine andre Ledsagere; Mogens Sehested maatte blive i Paris for sin Sygdoms Skyld. Han havde antaget to Læger, som tilsaa ham til sidst i Mai. Helt ene blandt Fremmede var han dog ikke. Ved Nytaarstid var hans Fætter, Christen Thomesen, igjen kommen til Paris som Gesandt, dennegang sammen med Rigsraad Jørgen Brahe. De kom fra England, hvor de havde arbejdet paa Fred mellem dette Land og Frankrig, og skulde nu ogsaa her søge at stemme Regeringen til Fred. Da de i Begyndelsen af Juni havde endt Forhandlingerne i Paris og skulde tilbage til England, var Mogens Sehested, skønt endnu ikke fri for Feberen, dog saa vidt, at han kunde følge dem paa Reisen som Cavaler. Den 4. Juni forlod han da Paris med Gesandterne. Den 18. kom man til London, hvor Afsendingene forelagde Kong Carl, hvad der i Fredssagen var forhandlet med den franske Konge, og trængte paa om den lovede Krigshjælp til deres forpinte Land. I September fulgte han dem til Holland, hvor de ogsaa skulde tale deres Lands Sag, og derfra tilbage til Danmark; den 12. Oktober kom man til Kjøbenhavn.

Mogens Sehested meldte sig strax til Tjeneste hos Hertug Ulrik. Da Kong Christian næstfølgende Marts 1629, ledsaget af Prindserne Frederik og Ulrik, drog ud med Flaaden, var han med. Toget gjaldt Wismar, hvor Henrik Vind havde Ordre til at spærre Havnen for endel keiserlige og polske Orlogsskibe, som havde samlet sig der. Den 31. Marts gik Flaaden fra Kjøbenhavn; Mogens Sehested var paa Kongens eget Skib. Om Aftenen var man under Møen. Den 2. April kom man til Wismar. Da, ved Indløbet til Havnen, som han stod ved Kongens Side paa Skibet, rantes Mogens Sehested af en fjendtlig Kugle, som borttog hans høire Arm*). Kongen lod strax en Galliot føre ham til Kjøbenhavn, hvor han blev, til han var kommen nogenlunde tilrette³).

Han blev nu, den 30. Juli 1629, forlenet med Kjøbenhavns Slot og Len. Kort efter lod han hos Knud Gyldenstjerne til Timgaard bede om hans Datter, Elisabet Gyldenstjerne. Hun blev ham tilsagt i Malmø den 3. September, og den 30. Mai 1630 stod Brylluppet i Kjøbenhavn⁴).

Som Lensmand her førte han samme Aar Tiltalen mod den for Trolddom anklagede Kvinde, Lamme Heine⁵). Angaaende Andet, hans Embede vedkommende, ses, at han i Februar 1630 fik Brev om at lade alle Kronens Bønder i Lenet aflevere deres Bøsser; Ingen maatte have Bøsser liggende i deres Huse. Og med flere Lensmænd fik han Ordre til hos de Formuende i Lenet ved Collekter at indsamle Hjælp, som skulde uddeles til »fattige Forarmede i Jylland«⁶).

I Oktober 1631 var han med sin Hustru tilsagt til at møde ved Enkedronning Sophias Begravelse⁷). Næste Aar, 1632, blev han Lensmand paa Skivehus. Her fik han adskilligt Byggeri at varetage⁸). Der skulde bygges en Lade og en Kvægstald m. m.

I Begyndelsen af 1637 finde vi ham ved et Møde i Viborg i Anledning af Forholdene ved Løgstør⁹). Kongen havde befalet Lensmanden paa Vestervig, Jørgen Urne, at sammenkalde Stænderne, Adel, Geistlighed, Borgere og Bønder, som boede ved Limfjorden, og lade dem erklære sig over, hvordan den skadelige Grund ved Løgstør bedst kunde afskaffes og et Seiledyb skaffes derigjennem ind i Limfjorden, og hvad Hver vilde bidrage dertil. Mogens Sehested underskrev med tolv andre Adelsmænd Ridderskabets Erklæring, hvor de bade, at der paa Stændernes Bekostning maatte indforskrives en kvalificeret Person,

*) Kongen skriver i sin Dagbog for 1629: April 2. »Kom jeg ind udi Wismar Havn, og blev Mogens Sehesteds Arm skudt af for Skandsen tvert over fra det Hus Pöll«. (D. Saml. 1, V. 61).

som kunde undersøge Forholdene og gjøre Forslag om, hvad et saadant Værk vilde koste, at det ikke skulde blive dem »over Haanden«, samt give Sikkerhed for, at Værket i Længden kunde blive bestandigt; de vilde da gjerne bidrage, idet de ikke tvivlede paa, at de andre Stænder ogsaa vilde det, og at Kongen vilde tillade, at Kronens Bønder paa disse Steder ligeledes maatte bidrage.

I Foraaret 1638 blev Mogens Sehested Krigscommissarius ved »Unionsstyrken«, den hvervede Styrke, der ved denne Tid var bleven oprettet for tilligemed et af Hertugdømmerne stillet Corps at bevogte Grændsen mod Syd under den endnu vedvarende store Krig i Tyskland. Under denne Embedsmand henhørte Alt, hvad der vedkom Anskaffelse og Vedligeholdelse af Krigsmagten, Mønstringer, Udrustning o. s. v. samt hele det meget omfattende Regnskab. I September s. A. bad han sig af Helbredshensyn fritaget for denne Bestilling og efterfulgtes da af Gregers Krabbe. Baade hans Formand og hans to nærmeste Eftermænd kunde ogsaa kun en kort Tid varetage dette byrdefulde Embede¹⁰).

1640 blev han Lieutenant ved Mogens Arenfeldts Compagni af den jydsk Rostjeneste. Ved denne Tid kjøbte han Nøragergaard af sin Broder Hannibal. Holmgaard, som han skrev sig til, havde han kjøbt af sin Broder Jens. Timgaard havde han faaet med sin Hustru¹¹); han eiede ogsaa Mullerup i Fyen. Hvad han havde, beholdt han ikke for sig selv alene. Det er sagt om ham, at han gav til »Fattige, saavel som Skoler, Kirker og Hospitaler ikke i hundrede, men i tusinde Dalers Tal«, hvilket han dog ikke ønskede rost eller fremhævet¹²). Og hans Husliv var lykkeligt. Lisbet Gyldenstjerne elskede sin Ægtefælle, som han hende, og hun tog med Kærlighed og Forstand vare paa deres store Børneflokk¹³). Hun fødte sin Husbond sex Sønner og ni Døttre. Blandt mange Lovord om hende var ogsaa det, at hun »altid vendte sine Øren fra at høre Fortællelse om sin Jævnchristen og Næste«. Vi kunne i disse Aar træffe Mogens Sehested og hans Hustru ved Festligheder ved Hove og andetsteds, paa Kjøbenhavns Slot til Prinds Christians Bryllup 1634, ved Laurids Ulfeldts Bryllup med Else Parsberg 1640 og ved Broderen Hannibal Sehesteds Bryllup med Kongens Datter, Frøken Christiane, paa Kjøbenhavns Slot 1642¹⁴).

Saa kom den svenske Krig. Strax, da den var udbrudt, fik Mogens Sehested tilligemed Niels Krag, Erik Juel og Mogens Høg ved Brev af 30. December 1643 Fuldmagt til at have den høieste Inspektion med Alt i Nørrejylland »og Alting til Landets Bedste og tjenlig Defension det bedste muligt at dirigere«¹⁵).

Ved samme Tid, men ikke ved denne Leilighed, nævnes han som Landcommissær. Denne Bestilling var oprettet 1638. Landkommissærerne skulde bestyre de Penge, som indkom ved særlige Bevillinger fra de enkelte Stænder til Forøgelse af Landmilitzen og til Brug i store Nødstilstande, hvilke Penge ikke indgik i Statskassen, men i dertil i Provindserne oprettede Landekister. Denne Bestilling faldt vel sammen med det ham den 30. December overdragne Hverv.

Den 29. Januar 1644 fik han med de andre Befuldmægtigede Befaling til at indfordre Hjælp i Jylland til Krigens Førelse hos Alle og Enhver af Adel, Geistlig eller Borgerstand, hvor nogen saadan Hjælp var at formode; hvad de indbragte, skulde tilbagebetales, naar Rigerne kom i Rolighed¹⁶).

Efter nogen Tids Forløb maatte imidlertid Mogens Sehested, som havde gennemgaaet adskillig Sygdom og ved denne Tid blev angreben af Podagra, bede Kongen, om han for sin Svagheds Skyld maatte fritages for Landcommissariatsbestillingen¹⁷). Gregers Krabbe fik da Ordre af 13. September til at overtage den, saasnt det for andre ham af Kongen betroede Hverv kunde ske¹⁸). Da flere Maaneder gik hen, befaledes det den 22. December Gregers Krabbe med Forderligste at begive sig til Jylland for at betjene Stillingen som Landcommissær¹⁹).

Under Krigen udstod Mogens Sehested »stor Tribulads« af Fjenderne, ændsede ikke sin Formue eller sit og Sines Liv, hedder det, »at vove i H. M.s og Rigens Tjeneste«²⁰). Ved et Stændermøde i Kjøbenhavn i Mai (1644), som var indkaldt, for at man kunde forhandle om Midler til Landets Forsvar, bevilgede han dertil 300 Rdl. i Penge og gode, brugelige Varer²¹).

Hans Moder var med Sine flygtet fra Jylland og havde taget Ophold i Slagelse. Medens de vare der, kom han til Sjælland²²). Paa hans Bøn fulgte de med ham til hans Gaard Mullerup, og her blev da hans Moder, til hun den 20. Marts 1645 døde, 76 Aar gammel, efter et længere Sygeleie. Hun sagde under Sygdommen: »Jeg har stor Aarsag til at takke Gud . . . han har i denne onde Tid føiet mig hid til min gode Søn og Datter, som med saa megen stor Huldhed og Omhu omgaas med mig, at jeg er ikke som i mine Børns Hus, mens som i mit eget; jeg vil bede og tro, Gud skal igjen give dem Glæde og Trøst af deres Børn for mig, de nu trøster og forsørger«.

Ved denne Tid, tildels i Anledning af Moderens Død, fik Mogens Sehested et venskabeligt Brev fra Rigsmarsken, Anders Bille, som laa i Middelfart, hvorfra han stadig foruroligede Fjenden ved Angreb paa Halvøens Østkyst²³). Rigsmarsken taler her om, hvorledes Svensken samler Skibe og Baade i disse

Farvande, hvorfor det er nødvendigt, at Strandvagten der haves vel iagt. »Var heller vel ingen beleilig Tid«, siger han videre, »efterdi Fjenden er os paa alle Sider for Døren, at forskrive Adelen af Landet til Kjøbenhavn, som sig haver paataget fornævnte Strandvagt at have iagt. Wrangel berettes at have Rendsborg belagt. Der berettes ogsaa, Din Broder med Ove Gjedde skal være kommen fra Norge med Skibe, Folk og Penge; er det saa, da er det di Varer, os vel er tienlig, hvorom, kære Broder, Du mig vel forstændiger; med hvis videre hos Eder passerer«*).

»Der siges en spansk Gesanter at komme til Kjøbenhavn; dersom han havde en halv Snes Tønder Guld med, blev han disbedre empfangen. Der siges og, di Spanske skal have en stærk Flaade paa 120 Seil vel muntierede Orlogsskibe ved Dunkerken; det var vel at ønske, di Hollænder kunde faa saa meget at bestille, di os kunde forglemme.

Kære Broder, eftersom Du talte med mig sidste Gang anlangende di Penge, os er imellem, og jeg forfarer, Din S. Moder ved Døden er afgangen, hvor uden Tvivl til hendes Begravelse og Penge gjøres fornøden, saa vil jeg ikke Andet end lade Dig vide, at Du ikke skal gjøre Dig nogen Besværing for samme Penge nu at betale, mens gjerne maa bero til et andet Aar eller efter Din egen Leilighed, hvorledes det kommer Dig bedst tilpas. Vil Dig ikke videre opholde, mens have Dig med Lisbet Gyldenstjerne, Eders kære Børn og ganske Hus Gud allermægtigste troiligen befalet.

Af Medelfart, den 31. Marts 1645.

Anders Bille.

m. pr.«

Ved Stændermødet i Kjøbenhavn i August, som var indkaldt til Forhandling om, hvorledes Krigen bedst kunde fortsættes, eller, hvis der blev Fred, hvorledes Landet kunde op hjælpes, var Mogens Sehested en af de sex Fuldmægtige for Jyllands Adel²⁴). Strax efter Mødets Aabning meddelte Raadet Adelen, at Freden var saa godt som sluttet; det blev altsaa det andet Spørgsmaal, der kom til Forhandling.

Efter Krigen blev han Lensmand paa Bøvling 1646. Samme Aar fik han tillige med Jorgen Seefeldt og Jorgen Rosenkrands Ordre til at gjennemse de jyske Landcommissærers Regnskaber²⁵). Ved Herredagen i Kjøbenhavn næste Foraar, 1647, og det derpaa

*) Hannibal Sehested kom til Kjøbenhavn i Marts; Kongen havde ønsket, at han skulde komme til ham saasnart det lod sig gjøre, da han vilde tale med ham selv, inden han tog videre Bestemmelser om Krigsførelsen i Norge.

følgende Møde i Odense var han igjen en af den jydsk Adels Fuldmægtige. At man satte Pris paa ham, ses ogsaa af, at han var en af de Otte, som Adelen foreslog, om Kongen af dem vilde vælge to til de ved Just Høgs og Knud Ulfeldts Død ledigblevne Pladser i Rigsraadet. De Andre vare: Niels Krag, Mogens Høg, Henrik Rammel, Henning Valkendorf, Niels Krabbe, Laurids Ulfeldt og Christen Skeel; Kongen valgte Mogens Høg og Henrik Rammel.

Imidlertid maatte der nu efter Krigen være meget at bringe i Orden i hans nye jydsk Len og paa hans Godser. I November (1647) indberettede han, at Bøvling Slot var meget brøstfældigt, og at to Møller »under hans Afgift« vare øde, og bad Kongen bevilge, at endel Fyrre- og Grantømmer, som var strandet i Lenet, maatte anvendes til Slottets og Møllernes Reparation. Han fik da Ordre til at sætte denne Sag i Værk²⁶). Ved denne Tid fik han jus patronatus til Gudbjerg Kirke ved Mullerup²⁷). Senere fik han ved Mageskifte med Kronen syv Gaarde og fire Huse m. m. i Gudbjerg Sogn. Til Mullerup byggede han en grundmuret Lade²⁸).

I 1648, det Aar, da Kong Christian døde, maa vi søge ham ved Frederik III.'s Hylding i Kjøbenhavn i Juli. Ved Kroningen i November blev han Ridder af Elefanten.

Men paa hans Hjems lyse Himmel trak nu Skyer op. I Efteraaret 1649 blev hans Hustru syg; da han i November kom hjem med hende fra en Kjøbenhavnsreise, blev hun saa stærkt angrebet af en Hoste, hvoraf hun længe havde lidt, at det vakte Ængstelse²⁹). Han tog da strax til Viborg og fik Raad for Ondet hos den derværende Læge, som ogsaa tidligere havde været raadspurgt; og efter Nytaar, 1650, reiste han med hende til Viborg, for at hun der bedre kunde bruge Lægens Kur. Men Sygdommen tog til, stærk Feber indtraadte og stor Svaghed. Den fromme Frue sagde flere Gange, hun vilde hjertelig gjerne leve med sin gode Husbond og sine smaa Børn, om det var Guds Villie; »dersom det ikke behagede ham, vidste hun og var forsikkert, han skulde aldrig forlade dem, de var ham saa høit befalet«. Hendes Husbonds Søkende og deres Ægtefæller, saamange som kunde, kom ofte til hende; og hun blev besøgt af næsten alle de Adelsfolk, der samledes i Viborg til Snaps-tinget, som holdtes paa denne Tid. Mogens Sehesteds Søster Anna, som synes at have været i hans Hus siden Moderens Død, var bestandig om hende. Hendes Børn laa hende altid paa Sinde. En Nat sagde hun til Anna Sehested: »Jeg kan ikke tale til Din Broder, for jeg ser, hans Hjerte er bedrøvet; men Et vilde jeg alene bede Dig om, som jeg vel ved, Du gjør, og

ikke tvivler paa, at Du vilde blive hos mine Børn, og de skulle blive hos Dig, saa er jeg vel tilfreds«. Anna lovede det. Kort efter stod Mogens Sehested med de to ældste Børn ved sin kære Hustrus Leie, da hun døde usigelig from og hengiven.

Anna Sehested blev hos sin Broder og støttede ham i Om-sorgen for hans Børneflokk. Tre vare døde som smaa; tolv vare de nu: Øllegaard, f. 7. Juli 1631 paa Kjøbenhavns Slot, Lisbet, f. 3. September 1632, Karen, Niels, Margrete, Knud, f. 11. Sep-tember 1637 paa Skivehus, Sophie, f. 5. September 1638 paa Skivehus, Axel, f. 1639, Jytte, Anne Margrete, Arild Steen, f. 17. August 1644 paa Mullerup, og Jens.

Da det følgende Aar, 1651, den ved Niels Krags Død ledig-blevne Plads i Rigsraadet skulde besættes, var Mogens Sehested atter en af de af Adelen Foreslaaede; af disse indstillede Rigs-raadet Peder Lange, Erik Juel og Mogens Sehested til Kongen, som tog Erik Juel. Ogsaa da der to Aar senere skulde besættes Pladser i Rigsraadet, var han en af dem, Raadet indstillede³⁰).

I Oktober sidstnævnte Aar fik han istedetfor Bøvling det store Riberhus Len. Slottet var blevet saa ødelagt under den svenske Krig, at det ikke var beboeligt for Lensmanden, hvor-for han, ligesom hans Formand, tog Bolig paa Korsbrødre-gaard³¹). Der blev bevilget 2000 Rdl. til Slottets Reparation; men der har vel neppe kunne udrettes noget Videre; det synes ikke igjen at være bleven beboet.

Ved denne Tid bad Niels Kaas til Bækmark om Mogens Sehesteds ældste Datter Øllegaard; hun blev ham tilsagt, og den 26. September stod Brylluppet i Viborg³²). I Oktober 1652 stod, ligeledes i Viborg, hans næstældste Datter Lisbets Bryllup med Tønne Reedtz til Barritskov.

Medens han var Lensmand paa Riberhus, blev der foretaget en betydelig Udvidelse af Postvæsenet paa disse Steder. Siden det danske Postvæsen oprettedes 1624, var der fra Hovedlinien Kjøbenhavn—Kolding—Hamborg gaaet en Birute fra Kolding til Ribe, som synes kun at være bleven besørget ved et gaaende Bud. Der skulde nu indrettes kørende Post fra Østkysten til Ribe, og denne Rute skulde udvides til Ringkøbing. Mogens Sehested fik da Brev af 18. Mai 1652 om, at der skulde gaa kørende Post mellem Ribe og Ringkøbing over Gredstedbro, Timmerby, Brøndum, Varde, Hillerslev, Holm, Tarm, Ganer og Lem³³). Han skulde udlægge Bøndergaarde ved Lande-veien, som skulde befordre Postbudet og derimod være fri for al anden Ægt og Arbeide, og han skulde forordne Postmestre, en i Ribe og en i Varde, som skulde aabne Postvadsækken og tage Brevene ud. I Januar 1654 fik han tilligemed Lensmanden

paa Koldinghus, Steen Bille, Befaling til at gjøre en lignende Indretning paa Veien fra »Middelfart Sund« over Kolding til Ribe. I denne første Tid var den nye Post mellem Østkysten og Ribe gaaet fra Haderslev.

I Foraaret 1652 fik han Brev angaaende Kirkerne paa Fanø³⁴). Man havde derovrefra tilkjendegivet, at Kirkerne vare brøstfældige, og bedet, om Kongen til deres Reparation aarlig vilde bevilge en — nærmere bestemt — Del af sin »Sandtold«, en Afgift af Fiskeriet, der ydedes Kongen som Eier af Forstranden. Lensmanden skulde undersøge Sagen og erklære sig over, om der paa den nævnte Maade vilde afgaa Kronen for meget, og isaafald ved hvilke andre Midler Kirkerne kunde hjælpes.

Ud paa Sommeren fik han Befaling til at bese Øerne Før og Amrum og Strømmene deromkring. Men Podagraen, som havde plaget ham lige siden det svenske Indfald, angreb ham paa denne Tid saa heftigt, at han ikke var istand til for det Første at foretage denne Tour, som det ses af efterstaaende Brev fra ham til Oversekretæren Erik Krag³⁵):

»Kære Erik Krag, synderlig gode Ven Giver jeg min gode Ven Erik Krag herhos venligst at vide, at jeg for nogle Dage siden skrev ham til og skikkede Brev ud til Flensborg, mens efterdi jeg iaftes af min Søster Birgitte erfared, at han med H. K. M. er kommen til Kolding, vilde jeg ei andet end lade ham vide, at jeg ikke siden min sidste Skrivelse til ham haver kunt komme til Før og Amrum, samme Øer og Strømme deromkring at bese, af Aarsag, jeg haver tvende Gange ligget ved Sengen af Podagra og siden ikke kommen videre, end kan gaa ved en Kjep. Jeg beder derhos venligst, at Erik Krag vilde vel gjøre og lade mig vide, om ham er bevidst, naar vores Gesandter kommer fra England. Jeg frygter, det vil give en haard Krig imellem Hollænderne og Englænderne; jeg fik med sidste Post Tidninger fra en vis fornemme Kjøbmand til Amsterdam, at den Skade, de haver lidt af Englænderne fra Begyndelsen paa den Uenighed, dem er imellem, skatteres paa 200 hollandske Tønder Guld. Gud raade alting til en god fredelig Tilstand, sit Navn til Ære og sin Christenhed til Velstand. Jeg vil nu uden videre Ophold have min gode Ven Erik Krag i Guds Beskærmelse befalet.

Af Ribe, d. 26. Juli 1652.

Mogens Sehested.

egen Hand«.

Naar en nyere Forfatter*) siger, at om hans Omhyggelighed som Embedsmand synes det at vidne, at alle hans Erklæringer paa Ansøgninger til Kongen, som han har afgivet som Lensmand paa Riberhus, ere skrevne med hans egen Haand, betyder dette saameget mere, naar man husker paa, at hans høire Arm jo var skudt af.

Ogsaa se vi at, da i 1654 Pesten rasede i Kjøbenhavn og derfra bredte sig baade til Øerne og Jylland, blev der i Ribe itide taget forstandige Forholdsregler imod den ³⁶). Der sattes Vagt ved Portene, saa at Ingen fra befængte Steder kunde komme ind i Byen, og Forstuen i St. Peters Kirke indrettedes til Sygestue, for ifald Pesten kom. Men Ribe gik fri. Kongen med Hoffet var reist til Kolding; men da snart efter Pesten ogsaa holdt Indtog her, tog han til Flensborg. Endel af Hofstaten sendtes til Ribe, hvor da Lensmanden fik Ordre til at sørge for Kvarter til dem; hvad de fik i Kvarteret, skulde de selv betale. Denne Indkvartering varede temmelig længe, vistnok Vinteren over. Ved Foraarets Begyndelse tog Kongen selv til Ribe. Hofmarskalken, Adam Henrik Pentz, sendtes iforveien for at anordne Logementer, og Lensmanden, som ogsaa Borgmester og Raad, fik Brev om at være ham behjælpelig dermed. Samtidig fik Bønderne Paalæg om at være beredte med deres Heste og Vogne, hvor de af Lensmanden bleve tilsagte derom, for at befordre Kongens Følge og »Fadetur«. Den 26. Marts 1655 kom Kongen og Dronningen til Ribe. Anden Dagen efter var der Prædiken »i Salen paa Slottet«. Kongen havde ladet Rigsraadet indkalde til Ribe til den 29. for at forhandle med det om Faren fra Sverrig og Andet, og der holdtes Møder næsten hver Dag i den følgende Uge.

Ved denne Leilighed bad Mogens Sehested Kongen, om han maatte blive forflyttet fra Riberhus, fordi han for sin store Svagheds Skyld ikke kunde bestyre det »som han burde og kjendte sig skyldig«³⁷). Kongen bestemte da, at han skulde have Bøvling igjen til 1. Mai; den derværende Lensmand, Otto Krag, skulde saa have Riberhus. I Begyndelsen af Mai forlod Kongen Ribe.

I disse Dage havde Mogens Sehested den Sorg, at hans unge Datter Øllegaard døde efter kun halvandet Aars lykkeligt Ægteskab³⁸). I Forsommeren forrige Aar blev hun syg. Da hun vilde bruge en Læge i Ribe, tog hun dertil og blev der otte Uger under hans Kur; vendte saa med sin Husbond hjem til Bækmark. Da imidlertid Sygdommen tog mer og mere til,

*) Kinch, Ribe Bys Historie og Beskrivelse. II. S. 418.

reiste hendes Fader i Februar 1655 til hende og blev hos hende i tre Uger »baade for hendes Svaghed og hans egen«. Man fornemmer, at hun har inderligt elsket sin Fader. Da han i Begyndelsen af Marts maatte reise, fortrøstede hun sig sikkert til, at han strax vilde komme igjen. Den Dag, Afreisen skulde finde Sted, sagde hun til hans Søster Anna, som var med, at hun glædede sig saa meget til sin gode Faders snarlige Tilbagekomst, takkede hende for al Kærlighed og sagde fremdeles: »Jeg haaber dog, at I med Guds Hjælp snart kommer til mig igjen«. Dette skete dog ikke; hendes Faders Svaghed hindrede det; ogsaa var det kun faa Dage efter Afreisen fra Bækmark, at Kongebesøget i Ribe anmeldtes. Den 30. April blev hun stærkt angrebet. Præsten talte løftende og trøstende Ord til hende; hun svarede: »Jeg er saa gjerne tilfreds, uden aleneste min Fader, ham talte jeg saa gjerne med. Gud hjælpe og trøste min bedrøvede Mand«. Da hendes Slægtning, Claus Juel, som stod ved Sengen, nu sagde: »Kære Søster, slaa det af Dit Sind at tale med Din Fader, det sker nu vel neppelig, vi ville hilse ham og alle gode Venner paa Dine Vegne«, svarede hun: »Jeg er dermed vel tilfreds, hilser dem Alle«. Saa tog hun kærlig Afsked med sin Husbond og ønskede ham al Guds Velsignelse og Lykke for hver Dag, hun havde kjendt ham. Til sin Søster Lisbet, som var kommen til hende, sagde hun atter, hun vilde saa gjerne have talt med sin gode Fader og Farsøster. Da Søsteren spurgte, om hun vilde have Bud til dem, svarede hun Nei, det kunde ikke ske, men hun vilde alene bede dem elske hendes gode Husbond . . . og saa sige dem og alle hendes Søkende og alle gode Venner Godnat — og døde, ligesaa skønt og fromt som sin Moder (30. April).

Niels Kaas blev altid sin Svigerfader meget kær.

Mogens Sehesteds ældste Søn, Niels, var paa denne Tid i Frankrig med sin Hovmester, den senere mathematiske Professor, Sebastian Lauremberg. Han var 1648 med Broderen Knud bleven sendt til Viborg Skole, hvor de kom i Huset hos Rektoren, M. Niels Jensen³⁹). 1654 foretoges Udenlandsreisen.

Det følgende Aar, 1655, sendte Mogens Sehested den næstældste Søn, Knud, med hans Præceptor, Henrik Frick, til Sorø Akademi⁴⁰). I hans Børns Opdragelse og Undervisning i Hjemmet faa vi et Indblik ved hans Instrux til en Præceptor, han antog til dem 1654⁴¹). Den lyder saaledes:

Efftersom jeg udj Jesu naffn haffuer antaget hederlig och wellerd person Christian Valentinsøn Schmidt til at vere mine børns præceptor, saa giffuis hannem her instrux och befalling,

huorledis hand sig udj samme bestilling schal schiche oc forholde.

1. For det første schal hand self for alting frygte och elsche Gud allermegtigste och fligtig ófue sig udj bøn och paa kaldelsze och Gudtz ordtz andechtig hørelsze och betrachtelsze.
2. For det andet schal hand med største flid och aluor tilholde mine børn til Gudtz frycht, afften och morgen lade dennem lesze deris bønner och catechismi forklaring, som de hid jndtil pleyer at giøre, och, naar de kommer aff kierchen, forfare, huad de haffuer lert aff predichen.
3. For det thredie schal hand lere och informere drengebørnene udj det latinske sprogs fundamentter och detz øffuelser effter dend mannier och maade, som i gaar bleff dennem samptlig foreholdt, och her effter fremdellis siges schal, som dennem best kand bequemme. Och saafremt børnene der udj findes forsømmelig eller efterladendis til at lere, huis dennem biudes och befallis, schal hand dennem fligtig och aluorlig paaminde, at de sig retter och bedrer; mens saafremt de saadan paamindelsze iche ville agte, schal hand haffue magt at straffe dennem med riiset til maade, och iche med ferle, kiep eller næffuehug, som saadane børn iche bequemme. Dersom jmod ald forhaabning nogen aff børnene schulle beuise sig her jmod modtuillig eller gienstridig, schal schollemester strax giffue mig det til kiende, at de ydermiere derfor tilbørlig kand bliffue straffet.
4. Schal hand ochsaa continuere at lere Jytte Sehested at lesze och schriffue och lade Sophi og Margrete Sehested schriffue om onsdagen och løffuerdagen effter middag, naar drengebørnene haffuer loff aff schollen.
5. Schal hand giffue fligtig acht paa børnens lader och seder, j synderlighed, naar vi iche ere self hiemme, at dj da holder god bordschich och iche gaar nogenstedtz udj gaarden eller andenstedtz vden husit, uden hand self er med dennem och følger dennem vd och jnd jgien.
6. Schal hand self for sin egen person leffue ædruelig och schickelig och ingen forargelsze giffue fra sig endten med ord eller gierninger och iche gaa nogen stedtz udj byen vadualet eller uden forloff.
7. Om sommeren, naar klochen er sex om morgenen, schal børnene lesze deris morgen bønner paa schollen for schollemesteren och der effter med schollemesteren komme need at lesze och siunge i stuen med folchene. Der effter schal dennem strax giffuis deris frokaast, och saa snart de dend

- faar ædet, schal de søge schollen och der forbliffue at in-formeris, til klochen er imod 10, at de for maaltid noget kand gaa at beuege sig. Naar klochen er jt effter middags maaltid, schal de søge schollen jgien och siden der for-bliffue udj deris øffuelszer, til klochen er jmod 5, at de noget kand beuege dennem jgien for maaltid.
8. Naar vi ehre selff hiemme, maa bornene, naar dj iche er udj schollen at lesze, gaa need udj stuen at leege och beuege dennem; mens naar vi iche ehre selff hiemme, schal dj bliffue paa schollen eller udj det kammer der vden for, at ligge [lege?], huor drengen schal vere hoes dennem och tage vare paa dennem, eller dj maa gaa vd med schollemester paa volden eller udj marchen, dog iche at søge nogen deris husz her udj byen, vden naar vi ehre selff hiemme, och dennem da dertil giffuis forloff.
 9. Schollemester schal och haffue fligtig jndseende med børnens dreng, at hand holder deris kleder och schoe reyne, och giffuer agt, huad der fattis paa, och at der vd aff indted bliffuer borte. Diszligeste schal hand tage fligtig vare paa morgen och afften at klede børnene i och aff deris kleder och lege deris kleder hen schichelig paa it sted, saa och giøre ild paa i schollen, naar fornøden giøris. Findis drengen udj noget forsømmelig eller modtuillig, schal schollemester haffue fri forloff til at straffe hannem med karbasz eller kiep, som ret kand vere.
 10. Schal giffuis forne: Christian Schmidt for saadan hans thieneste en aarlig wisze løn fyrgetiuffge rixdaller til thuende terminer om aarit, efftersom hand ded begierer och fornøden haffuer. Och schal samme hans løn angaa fra dend 1. julij udj neruerende aar och til aarsdagen dernest effter och siden aarligen, saa lenge hand udj denne hans thieneste forbliffuer. Att dette saaledis holdis och effterkommis schal, haffuer ieg min egen haand her vnderschreffuit. Paa Ribberhus den 4. julij anno 1654.

I Sommeren 1655 bedrede Mogens Sehesteds Helbreds-tilstand sig lidt, som det ses af et Brev af 29. Juni, Kjøbenhavn, fra Søsteren Sophie, Erik Juels, til Anna Sehested⁴²): »Min hjerte kære Søster jeg bekom iaftes Din gode Skrivelse og deraf erfarer, at min gode Broder er paa Molldrope [Mullerup]. Gud ske Lov, at han er saa ved Helbred, at han kan reise. Erik Juel takker min Broder og Dig saa meget gjerne for I have været saa gode og tjent hans Søster til hendes Begravelse; det var saa meget vel gjort. Vi bestilte det med hendes Begravelse det

Bedste mogellt [muligt] var efter di Evne, der var at gjøre med. Der er megen stor Vidtloftighed, meget mere end vi havde tænkt; mens dersom Gud vil give Fred og Rolighed, skal vi med Guds Hjælp betale hver«. Videre skriver hun, at Svensken har Bud hos Cromwell om Forlov at hverve 8000 Skotter — og taler om Slægt og Venner. »Lad mig vide, om I haver spurgt noget til min Broder Hannibal; her siges det, at han er i Holland« Paa samme Blad skriver Erik Juel til Mogens Sehested; han sender ham Breve fra Sverrig, »hvoraf han deres Tilstand sammesteds bedst erfarer«. »Vi leve her mellem Frygt og Haab«, skriver han.

Men næste Sommer, 1656, da Mogens Sehested paa Hjemreisen fra Herredagen i Kjøbenhavn den 3. Juli kom til Mullerup, blev han meget syg⁴³). Først efter c. fem Ugers Forløb kunde han reise videre og kom da den 13. August til Timgaard, hvorfra han begav sig paa Veien til sit Len, Bøvling. Men han naaede ikke saa vidt, Feberen tog fat igjen, saa at han maatte blive paa Bækmark hos sin Svingersøn Niels Kaas; Sygdommen viste sig at ville blive langvarig, og han tog da hjem til Holmgaard.

I September sendte han sine tre yngste Sønner, Axel, Arild Steen og Jens, med deres Præceptor, Christian Schmidt, til Viborg, hvor de ligesom de ældre Brødre kom i Huset hos Rektoren M. Niels Jensen⁴⁴). Nogle Maaneder senere underrettede han sin Søn Knuds Præceptor, Henrik Frick, om sin Bestemmelse, at Knud Sehested med det Første skulde reise udenlands, især til de tyske Universiteter, og tilkjendegav sit Ønske, at Sønnen, inden han forlod Sorø, vilde perorere offentligt fra Kathedret. Dette skete ogsaa; Knud Sehested dedicerede sin Oration til sin Fader⁴⁵).

I al denne Tid var Mogens Sehested syg, især lidende af stærke Anfald af Podagra⁴⁶). Ved Nytaarstid tilsloges ham »et heftigt Skørbugs Flod for hans Bryst og alle hans Lømmer«. Lægeraad kunde nu ikke mere hjælpe. Stærk i sin Tro, bar han sine Lidelser med stor Taalmodighed og satte selv Mod i sine Kære. Han havde altid havt den Skik, at hele hans Hus og Tyende kom ind til ham hver Morgen og Aften til Bøn og Lovsang; dette maatte ogsaa nu ikke nogen Dag forsømmes, hvor svag han end var. Ved Midten af Februar 1657 vare Kræfterne udtømte. Afskedstimen nærmede sig. Han takkede sin Søster Anna, som var hos ham Dag og Nat, for hendes store Huldhed og Omhu for ham og hans Børn i 12 Aar, hun havde været i hans Hus. Og han talte udførligt med Niels Kaas om, hvorledes han vilde have forholdt med sine Børn. Derpaa lod han sin

Sognepræst kalde. Idet han talte med Præsten om sine Børn, udtalte han, at hvad han efterlod dem, havde han aldrig samlet med Uret eller sin Næstes Skade, og at han »ønskede eller befalede dem« nu intet høiere end »at efterfølge dette Forsæt, saa vidste han, det gik dem aldrig ilde«. Da Præsten, efterat de længe havde talt om de høieste Ting, tog Afsked og lyste Velsignelsen over ham, sagde han: »Hr. Peder, det siger jeg Eder endnu, min Sjæl er ved god Trøst, og jeg er ganske fornøiet med Guds Villie«. Saa bad han sine Kære, at de nu kun vilde gaa til Hvile, tog selv sin Hue af og sagde to Gange: »Nu vil jeg sove i Jesu Navn«; lagde sig saa til Ro og døde uden Smerte Kl. 6 om Morgenen den 15. Februar (1657). Hans Søster Anna, Dottrene Jytte og Karen, Niels Kaas, Præsten og Flere vare tilstede.

Henvisninger.

1. Kragelund, Ligprædiken over Mogens Sehested.
2. Rørdam, Hist. Samlinger og Studier II. 17 fig. — Mogens Sehesteds Reisedagbog, Sager fra Barritskov 1462—1768, Rigsark.
3. Ligpr. o. M. S. — Danske Saml. I. V. 61.
4. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
5. Danske Magasin, 3. V. 195.
6. Sjæll. Tegnelser.
7. Smstds.
8. Jydske Tegn.
9. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. II. 455.
10. Smstds. S. 510. — Ligpr. o. M. S. — Hist. Tidsskrift 8. I. 405.
11. Trap V. 607.
12. Ligpr. o. M. S.
13. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
14. D. Mag. IV. B. 158, 160. — Sjæll. Tegn.
15. Jydske Registre.
16. Sjæll. Tegn.
17. Ligpr. o. M. S.
18. Jydske Tegn.
19. Sjæll. Tegn.
20. Ligpr. o. M. S.
21. Erslev anf. St. III. 14.
22. Ligpr. o. Anna Lykke.
23. Sager fra Barritskov 1640—1700.
24. Erslev III. 147, 156.
25. Smstds. S. 313, 324, 354, 449.
26. Jydske Tegn.
27. Fynske Registre. — Danske Herregaarde, Mullerup.
28. Hofmans Fundatser VI. 8.
29. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
30. D. Mag. 3. IV. 123, 230.
31. Kinch, Ribe Bys Hist. II. 474.
32. Ligpr. o. Øllegaard Sehested.
33. Jydske Tegn.

34. Smstds.
35. Indkomne Breve til Cancelliet.
36. Kinch, Ribe Bys Hist. II. 397.
37. Ligpr. o. M. S.
38. Ligpr. v. Øllegaard Sehested.
39. Ligpr. o. Knud Sehested.
40. Smstds.
41. Samtidig Afskrift uden Underskrift i Sager fra Barritskov. 1640—1700.
42. Sager fra Barritskov 1462—1768.
43. Ligpr. o. M. S.
44. Ligpr. o. Arild Steen Sehested.
45. Sager fra Barritskov 1462—1768.
46. Ligpr. o. M. S.

Et autobiografisk brev fra Jens Johan Vangenstein til Christopher Hammer paa Melbostad.

Meddelt av **Aagaat Daae.**

I dette tidsskrifts række V b. 4 (1907) stod en avhandling av sognepræst Daniel Thrap: »Affamilien Vangensteinens papirer«, hvori findes autobiografiske meddelelser og dagboksuddrag av literat Jens Johan Vangenstein, der døde i Kristiania $\frac{8}{7}$ 1837. Da dette brev synes at supplere, hvad der findes av hans vita, har jeg troet, at dette maatte være av nogen interesse; idet jeg forøvrig henviser til nævnte avhandling, bør vel oplyses om ham: han repræsenterede Akerhus amt paa stortinget 1815—16, eiede og boede den gang paa gaarden Vilberg i Sørum; som man ser av dette brev havde han stærke litterære interesser, har skrevet meget, hvorav dog kun den mindste del er trykt.

Den gravskrift, han nævner, refererer til Kristian Lofthus og har indbragt ham stærke lovord av Henrik Wergeland, der karakteriserer ham som »varm fædrelands- og frihedsven«.

Stor opsigt vakte det, da Statsborgeren i 1834 indeholdt »10 sonetter til statsraad Kollett(!)«; til disse blev han utlagt som forfatter og dømt til 6 maaneders tukthus for at have krænket trykkefrihedsanordningen; senere blev det oplyst, at disse sonetter skyldtes en sindsyk løjtnant